

IJTIMOYIY ISH KASBINING JAMIYAT TARAQQIYOTIDAGI O‘RNI, INSON FARAVONLIGINI TA‘MINLASHDAGI AHAMIYATI**Abdurahmonova Manzura Manafovna***Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent**Sotsiologiya fanlari doktori***Kurbonova Gulchehraxon Mo‘minjon qizi***Farg‘ona davlat universiteti Tarix fakulteti**Ijtimoiy yo‘nalishi magistranti*

Annotatsiya. Mazkur maqolada ijtimoiy ish kasbining jamiyatdagi o‘rni, inson farovonligini ta‘minlashdagi ahamiyati hamda aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarini qo‘llab-quvvatlashdagi vazifalari yoritilgan. Shuningdek, ijtimoiy ish faoliyatining asosiy yo‘nalishlari, jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni bartaraf etishdagi roli va inson huquqlarini himoya qilishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Maqolada ijtimoiy ish mutaxassislarining insonlar hayot sifatini yaxshilash, ularni jamiyatga moslashtirish hamda sog‘lom ijtimoiy muhitni shakllantirishdagi xizmatlari haqida fikr yuritiladi. Tadqiqot davomida ijtimoiy ish kasbining zamonaviy jamiyat taraqqiyotidagi o‘rni va istiqbol lari ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: *ijtimoiy ish, inson farovonligi, ijtimoiy himoya, jamiyat, ijtimoiy muammolar, yordam, ijtimoiy xizmat, ijtimoiy moslashuv, aholi, mutaxassis, zamonaviy jamiyat.*

Kirish. Bugungi kunda jamiyat taraqqiyoti inson manfaatlari va uning farovon hayotini ta‘minlash bilan chambarchas bog‘liqdir. Aholining turli qatlamlari o‘rtasida uchraydigan ijtimoiy muammolarni hal etishda ijtimoiy ish kasbi muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, yordamga muhtoj insonlarni qo‘llab-quvvatlash, ularning jamiyatga moslashuviga ko‘maklashish hamda ijtimoiy himoyani kuchaytirishda ijtimoiy ish mutaxassislarining o‘rni beqiyosdir. Shu sababli ijtimoiy ish sohasi zamonaviy jamiyatning eng zarur va insonparvar kasblaridan biri hisoblanadi.

Bugungi kunda dunyo miqyosida aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytirish, inson manfaatlarini ta‘minlash va turmush darajasini yaxshilash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Jamiyat taraqqiyoti inson omili bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, aholining farovon hayot kechirishi mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Shu sababli insonlarga yordam berish, ularning muammolarini

bartaraf etish va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash tizimini takomillashtirishda ijtimoiy ish kasbi muhim o‘rin egallaydi.¹⁸³

Hozirgi globallashuv va tezkor rivojlanish davrida jamiyatda turli ijtimoiy muammolar — ishsizlik, kambag‘allik, oilaviy nizolar, migratsiya, nogironlik, yetim bolalar muammosi hamda emotsional va psixologik qiyinchiliklar tobora ortib bormoqda. Bunday vaziyatlarda ijtimoiy ish mutaxassislari aholining ehtiyojmand qatlamlariga yordam ko‘rsatib, ularning jamiyatda o‘z o‘rnini topishiga ko‘maklashadi. Bu esa nafaqat alohida insonlarning hayot sifatini yaxshilaydi, balki jamiyatda ijtimoiy barqarorlik va hamjihatlikni mustahkamlaydi.¹⁸⁴

Ijtimoiy ish kasbi insonparvarlik, mehr-oqibat, adolat va tenglik tamoyillariga asoslanadi. Ushbu kasb egalari aholining turli qatlamlari bilan ishlash orqali inson huquqlarini himoya qilish, ijtimoiy adolatni ta‘minlash hamda sog‘lom ijtimoiy muhitni shakllantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, bolalar, keksalar, nogironligi bo‘lgan shaxslar va kam ta‘minlangan oilalarni qo‘llab-quvvatlashda ijtimoiy ishning ahamiyati nihoyatda kattadir. Ijtimoiy ish kasbi jamiyatdagi insonlarning ijtimoiy farovonligini ta‘minlashga xizmat qiluvchi muhim faoliyat turlaridan biridir. Ushbu kasbning mohiyati insonlarga hayot davomida uchraydigan ijtimoiy, iqtisodiy, psixologik va ma‘naviy muammolarni yengishda yordam berishdan iboratdir. Ijtimoiy ish mutaxassislari aholining ehtiyojmand qatlamlari bilan ishlash orqali ularning huquq va manfaatlarini himoya qiladi hamda jamiyatga moslashuviga ko‘maklashadi. Jamiyat rivojlanib borgani sari ijtimoiy muammolar ham murakkablashib bormoqda. Shu sababli ijtimoiy ish sohasi nafaqat yordam ko‘rsatish, balki muammolarning oldini olish vazifasini ham bajaradi. Masalan, yoshlar o‘rtasida jinoyatchilikni kamaytirish, oilaviy nizolarni bartaraf etish, bolalar tarbiyasini yaxshilash va aholini ijtimoiy himoya qilish kabi masalalarda ijtimoiy ish mutaxassislari faol ishtirok etadi.¹⁸⁵

Ijtimoiy ish kasbining yana bir muhim jihati shundaki, u jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlashga yordam beradi. Chunki insonlarning muammolari o‘z vaqtida hal etilsa, jamiyatda turli salbiy holatlarning oldi olinadi. Bu esa sog‘lom ijtimoiy muhitni shakllantirishga xizmat qiladi. Bugungi kunda ijtimoiy ish sohasi barcha davlatlarda muhim kasblardan biri sifatida e‘tirof etilmoqda. Chunki inson manfaatlarini himoya qilish va aholining farovon hayotini ta‘minlash har qanday jamiyatning asosiy maqsadlaridan biri hisoblanadi.

Ijtimoiy ish kasbiga oid qonun va qarorlar

O‘zbekiston Respublikasida ijtimoiy ish sohasi va ijtimoiy himoya tizimini rivojlantirish maqsadida bir qator qonun va qarorlar qabul qilingan. Ushbu hujjatlar aholining ehtiyojmand

¹⁸³ Karimova V. “Ijtimoiy ish asoslari”. — Toshkent: O‘qituvchi, 2021.

¹⁸⁴ Abdurahmonov Q. “Aholini ijtimoiy himoya qilish asoslari”. — Toshkent, 2019.

¹⁸⁵ To‘xtayeva M. “Ijtimoiy pedagogika va ijtimoiy ish”. — Toshkent, 2020.

qatlamlarini qo‘llab-quvvatlash, ijtimoiy xizmatlar sifatini oshirish hamda ijtimoiy xodimlarning faoliyatini tartibga solishga xizmat qiladi.

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ijtimoiy xizmatlar to‘g‘risida”gi Qonuni

Mazkur qonun 2016-yilda qabul qilingan bo‘lib, unda keksalar, nogironligi bo‘lgan shaxslar hamda ijtimoiy himoyaga muhtoj aholiga ko‘rsatiladigan xizmatlarning huquqiy asoslari belgilangan. Qonunda ijtimoiy xizmatlarning turlari, xizmat ko‘rsatuvchi tashkilotlarning vazifalari va fuqarolarning huquqlari ko‘rsatib o‘tilgan.¹⁸⁶

2. “Ijtimoiy ish to‘g‘risida”gi qonun loyihasi

O‘zbekistonda ijtimoiy ish kasbining huquqiy asoslarini mustahkamlash maqsadida “Ijtimoiy ish to‘g‘risida”gi qonun loyihasi ishlab chiqilgan. Ushbu hujjatda ijtimoiy ishning asosiy prinsiplari, ijtimoiy xodimning maqomi, huquq va majburiyatlari, ijtimoiy xizmat ko‘rsatish standartlari hamda aholining ehtiyojmand qatlamlari bilan ishlash tartibi belgilangan.¹⁸⁷

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ijtimoiy himoya tizimini rivojlantirishga oid qarorlari

So‘nggi yillarda davlat tomonidan ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirishga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Jumladan:

- aholining ehtiyojmand qatlamlarini qo‘llab-quvvatlash;
- nogironligi bo‘lgan shaxslar uchun qulay sharoit yaratish;
- ayollar va bolalarni himoya qilish;
- ijtimoiy xizmatlar sifatini oshirish;
- professional ijtimoiy xodimlar faoliyatini rivojlantirish bo‘yicha bir qator Prezident farmon va qarorlari qabul qilindi.¹⁸⁸

Mazkur qarorlar ijtimoiy ish kasbining jamiyatdagi ahamiyatini yanada oshirishga xizmat qilmoqda.

“2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi”

Ushbu strategiyada aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytirish, kambag‘allikni qisqartirish, yoshlar va ayollarni qo‘llab-quvvatlash, ijtimoiy xizmatlar tizimini rivojlantirish kabi vazifalar belgilangan. Bu esa ijtimoiy ish mutaxassislarining faoliyatini kengaytirish va ularning jamiyatdagi rolini mustahkamlashga xizmat qiladi.¹⁸⁹

Ijtimoiy soha ana shu qabul qilingan qonun va qarorlardan so‘ng yanada rivojlanib jamiyatimizda o‘z o‘rnini egallayotgan sohalardan biri bo‘lib kelmoqda. Vaholanki bu soha

¹⁸⁶ Zamin.uz

¹⁸⁷ Kun.uz

¹⁸⁸ Lex.uz

¹⁸⁹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev. “Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi”. — Toshkent, 2022.

egallari mahalla yettiligi tarkibidan joy olib o‘z faoliyatini olib bormoqda va juda ko‘plab insonlarga ko‘mak berib xizmat qilmoqda. Shu tariqa insonlarni hayotiga faravonlik shukuhini olib kelmoqda. Qolaversa ehtiyojmand oilalarga davlat tomonidan berilayotgan imkoniyatlarni xalqqa tushuntirib, ular bundan foydalanishi uchun beminnat yordamini ko‘rsatmoqda. Bugungi kunda bu soha aytib o‘tganidek mahalla a‘zovidir. Hozirda esa bu kasb egallarini ta‘lim dargohlariga jalb qilish bo‘yicha bir qancha ishlar olib borilmoqda.

Darhaqiqat, ta‘lim dargohlarida qabul qilinayotgan maktab maslahatchisi lavozimiga ijtimoiy soha mutaxassislarni qamrab olinsa, inson hayotining faravonligiga yetishish uchun juda qatta qadam tashlagan bo‘lamiz. Holbuki, har bir mutaxassis o‘z kasbini sevsa, insonlar bilan ishlashdan also charchamasa, o‘z kasbiy kompetensiyalariga amal qilgan holda o‘z faoliyatini olib borsa o‘ylaymanki, jamiyatimiz bundanda rivojlana boradi. Buning uchun esa albatta o‘z sohamizni chinakam egasi bo‘lib, kasbimizga talluqli har bir elementar ma‘lumotlarni o‘zlashtirib borsak maqsadga muvofiq bo‘ladi albatta.

Ijtimoiy sohaning jamiyatimizdagi farovonlikni saqlashdagi ahamiyati

Ijtimoiy soha har qanday jamiyatning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ushbu soha insonlarning turmush darajasini yaxshilash, ularning huquq va manfaatlarini himoya qilish hamda jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlashga xizmat qiladi. Ijtimoiy sohaga ta‘lim, sog‘liqni saqlash, ijtimoiy himoya, madaniyat, bandlik, aholini qo‘llab-quvvatlash va boshqa xizmat turlari kiradi. Mazkur tizimning samarali faoliyati jamiyat farovonligini saqlashda muhim omil hisoblanadi.¹⁹⁰

Jamiyatda insonlarning munosib hayot kechirishi, sifatli ta‘lim olishi, tibbiy xizmatlardan foydalanishi hamda ijtimoiy himoya bilan ta‘minlanishi davlatning rivojlanganlik darajasini belgilaydi. Shu sababli ijtimoiy soha inson manfaatlarini himoya qiluvchi eng muhim yo‘nalishlardan biri sifatida qaraladi. Farovon jamiyatni shakllantirishda aholining ehtiyojlarini qondirish, kambag‘allikni kamaytirish va bandlikni ta‘minlash muhim vazifalardan hisoblanadi.¹⁹¹

Ijtimoiy sohaning asosiy vazifalaridan biri aholining ehtiyojmand qatlamlarini qo‘llab-quvvatlashdir. Jumladan, kam ta‘minlangan oilalar, nogironligi bo‘lgan shaxslar, keksalar, yoshlar va bolalarni himoya qilish orqali jamiyatda ijtimoiy tenglik va adolat ta‘minlanadi. Bu esa insonlarning davlatga bo‘lgan ishonchini mustahkamlab, jamiyatda tinchlik va hamjihatlik muhitini yaratadi.

Ta‘lim tizimi ham ijtimoiy sohaning muhim tarkibiy qismi bo‘lib, yosh avlodning bilimli, ma‘naviy barkamol va raqobatbardosh bo‘lib voyaga yetishiga xizmat qiladi. Sog‘liqni saqlash tizimi esa aholining salomatligini mustahkamlash orqali inson kapitalining

¹⁹⁰ Dilafuza Vafayeva. “Farovon hayot: mazmuni, mezonlari va ijtimoiy ahamiyati”.

¹⁹¹ “Farovonlik” maqolasi, UzPedia elektron manbasi.

rivojlanishiga yordam beradi. Sog‘lom va bilimli jamiyat esa davlat taraqqiyotining asosiy omili hisoblanadi.¹⁹²

Bugungi globallashuv davrida ijtimoiy muammolar, jumladan, ishsizlik, migratsiya, oilaviy nizolar va emotsional muammolar ortib bormoqda. Bunday vaziyatlarda ijtimoiy soha vakillari aholiga psixologik, moddiy va ma’naviy yordam ko‘rsatib, ularning jamiyatga moslashuviga ko‘maklashadi. Shu orqali ijtimoiy barqarorlik va farovonlik saqlab qolinadi.

Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy ish kasbi va ijtimoiy soha jamiyat farovonligini ta’minlashda muhim o‘rin tutadi. Ushbu soha orqali aholining ehtiyojmand qatlamlari qo‘llab-quvvatlanadi, inson huquqlari himoya qilinadi hamda jamiyatda ijtimoiy adolat va barqarorlik mustahkamlanadi. Ijtimoiy ish mutaxassislari insonlarning muammolarini hal qilish, ularning hayot sifatini yaxshilash va jamiyatga moslashuviga yordam berish orqali katta ijtimoiy vazifani bajaradi. Bugungi kunda davlat tomonidan qabul qilinayotgan qonun, farmon va qarorlar ijtimoiy himoya tizimini yanada takomillashtirishga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, kam ta’minlangan oilalar, nogironligi bo‘lgan shaxslar, yoshlar va keksalarni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan islohotlar inson manfaatlarini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shuningdek, ta’lim, sog‘liqni saqlash va ijtimoiy xizmatlar tizimining rivojlanishi jamiyatdagi farovonlik darajasini oshirishga yordam beradi. Chunki inson qadri ulug‘langan jamiyatda tinchlik, hamjihatlik va taraqqiyot barqaror bo‘ladi. Shu sababli ijtimoiy ish kasbini rivojlantirish, malakali mutaxassislarni tayyorlash hamda ijtimoiy sohani qo‘llab-quvvatlash bugungi kunning eng dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ–4790-son Qarori . “Nogironligi bo‘lgan shaxslarni qo‘llab-quvvatlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”. Qaror nogironligi bo‘lgan fuqarolarning ijtimoiy himoyasi va jamiyatdagi faolligini oshirishga qaratilgan.¹⁹³

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev. “Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi”. — Toshkent, 2022.
2. Lex.uz-PQ-4790 Qarori
3. Karimova V. “Ijtimoiy ish asoslari”. — Toshkent: O‘qituvchi, 2021.
4. Abdurahmonov Q. “Aholini ijtimoiy himoya qilish asoslari”. — Toshkent, 2019.
5. To‘xtayeva M. “Ijtimoiy pedagogika va ijtimoiy ish”. — Toshkent, 2020.
6. Dilafruza Vafayeva. “Farovon hayot: mazmuni, mezonlari va ijtimoiy ahamiyati”.

¹⁹² Abdurahmonov Q.X. “Ijtimoiy siyosat va inson taraqqiyoti”. — Toshkent: Fan, 2020.

¹⁹³ Lex.uz-PQ-4790 Qarori

7. “Farovonlik” maqolasi, UzPedia elektron manbasi.
8. Abdurahmonov Q.X. “Ijtimoiy siyosat va inson taraqqiyoti”. — Toshkent: Fan, 2020.
9. Zamin.uz
10. Kun.uz
11. Lex.uz